

UTFLYKTSGUIDE: Märkberget

Höjd 564 m ö.h. WGS84 66°13'47.0"N 16°52'42.2"E SWEREF99 TM (NORD, ÖST) 7346782, 584476

Välkommen till ett botanisk eldorado i Laisdalen! Märkberget utgör ett naturreservat i Laisdalen nära Gautosjö och är mest känt för sin rika flora. Hela 270 olika växtarter har påträffats här.

Färdbeskrivning: Åk till Laisvall, 37 km från Arjeplog. Fortsätt norrut mot Adolfström. Efter 23 km finns en parkeringsplats till höger. Här finns en informationstavla. **Avstånd till toppen:** Ca 1,5 – 2,5 km. Det finns flera sätt att nå toppen.

Svårighetsgrad: Området är kraftigt kuperat och skogen domineras av tall med rikligt inslag av fjällbjörk. Trots detta kan vandringen anses lätt. Den sista stigningen upp till toppen är brant. Det är en sträcka på ca 100 m. Rekommenderas för barn, men var noga med att hålla koll på dem vid det västliga och södra stupet.

Utrustning: Vid torrt väder tar man sig fram i torrskodd i gymnastikskor. Gardera gärna med matsäck, myggmedel och regnkläder.

Stig: Går man via Sikselet finns en tydlig stig, därefter får man improvisera. Terrängen är bitvis snarig och kuperad.

Utsikt: En magnifik utsikt över sjön Laisan vid stupets kant. Här häckar olika fåglar, bland annat tornfalk.

Skydd: Finns ej på toppen, men i Sikselet finns en ny bakval med grillplats.

Märkberget sett från den mindre toppen intill. Sjön Laisan till höger.

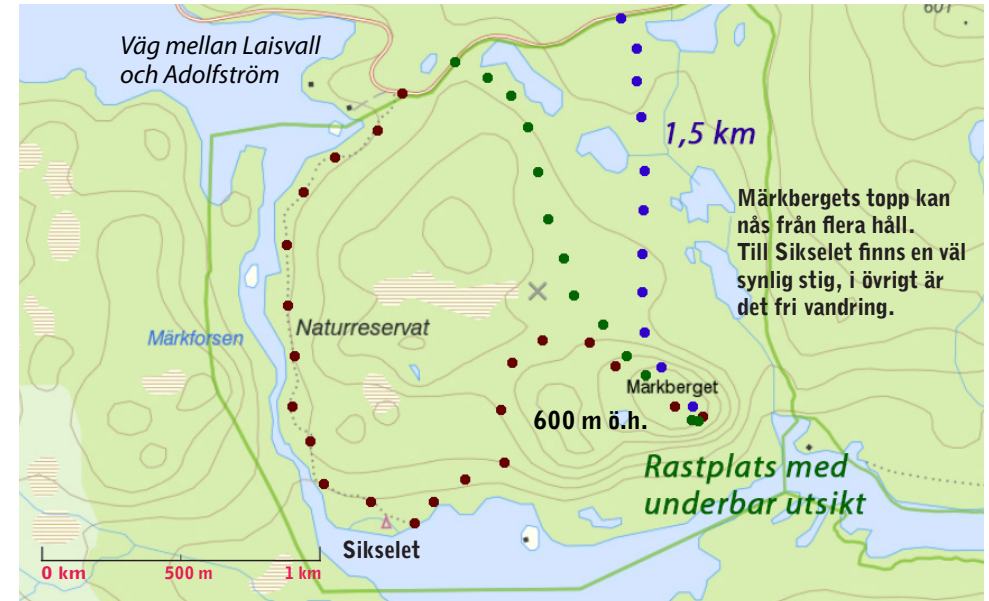
Ögonpyrola (*Moneses uniflora*)

Nordlåsbräken (*Botrychium boreale*)

Fjällviol (*Viola biflora*)

Varför heter det Märkberget, *Muärrke-bákkte*? Ann-Charlotte Sjaggo, som forskar om samiska namn, skriver: "Längs älvstranden går en led där man förr drog båtarna mellan Sikselet nedströms och Gautosjö. Namnet är nedtecknat av Sigvard Wallström 1930 som *Märkeberget* och *Märkepakte*. Märkforsen är upptecknad som "Märkfallet" och landområdet norr om forsen är upptecknat som "Märkemockan". Förleden *Märk-* återgår alla på pitesamiska *muärrke* 'landsträcka mellan två sjöar eller förbi ofarbar led där man förr drog båtarna'. På lulesamiska är motsvarande term *muorkke* vilket tagits in i svenska nordliga dialekter som "märka". Muärrke har

förvanskats till Märk. "Pakte" skrivs i dag *bákkte* och betyder 'klippa, brant berg'. "Märkemockan" är en förvanskning av pitesamiska *Muärrke-måhkke* där efterleden *måhkke* står för 'återvändsgränd' även 'innersta delen av en vik eller dal' och igen vill beskriva att på grund av forsen så blir detta en återvändsgränd där man måste ta i land. Betydelsebakgrunden till namnet är med andra ord att beskriva att forsen är så strid här så man måste ta sig förbi på land med båtar och folk. Den primära namnlokalen är då själva 'märkan' *muärrke* det vill säga landområdet och berget och forsen har sedan fått namn efter landområdet."

Historisk glimt: På 1960-talet planerades en vattenreglering av Laisälven som är biflöde till Vindelälven. Idéerna handlade om en utbyggnad som hade uttalats av statsmakterna redan 1945, men få hade uppmärksammat den tänkta förändringen. Vid Gautojaures utlopp och med en damm i Märkforsen skulle ett tre mil långt och en mil brett vattenmagasin skapas. Vattennivån skulle höjas med ca 50 meter. Många befintliga byar och gårdar skulle behövas flytta på sig och odlad mark gå förlorad. Renbetesmark och flyttleder skulle påverkas. Men trots stöd från de flesta politiker och tjänstemän för Vattenfalls plan kom Laisälven att förbli orörd. Ett mångårigt engagemang, i framför allt Adolfström, gjorde skillnad. De fick också stöd av en växande miljörelse i landet. Nationalskalden Evert Taube var en stark supporter och hotade med att lämna Sverige om planerna genomfördes. En av de som önskade att Märkforsen skulle förbli orörd var botaniker Jim Lundqvist från Hällbacken i Laisdalen. Han står som initiativtagare till naturreservatet Märkberget.

Fiske: Fram till Märkfallet finns enbart öring och röding som enda fiskarter. I anslutning till Märkforsens nedre del och vidare kan man få harr, sik, abborre, öring och röding.

Källa och lästips: Marianne Hofman & Erland Segerstedt, *En skvätt om Arjeplog* (2017).
Tio år med florin i Pite Lappmark, utgiven av Föreningen Pite lappmarks flora (2019).

FOTO: JOHAN FJELLSTRÖM

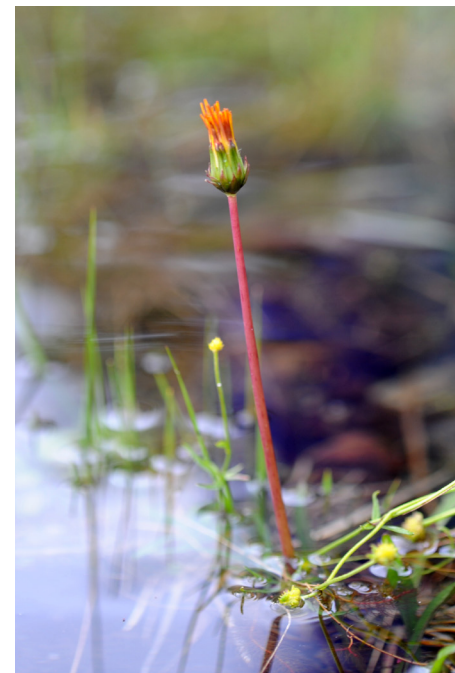

Guckusko (*Cypripedium calceolus*)

I Märkforsen finns flera utrotningshotade och sällsynta växter.

Här är två:

Guckusko förekommer sällsynt i större delen av Sverige. Den växer i fuktiga, örtrika skogar på kalkrik mark. Den är högväxt med krypande underjordisk jordstam. Stjälken kan bli nästan en halv meter hög och har tre eller fyra blad. En planta utvecklas långsamt och det kan ta över tio år innan den går i blom. Guckusko pollineras av små bin som lockade av blommans doft kryper ner i den toffelformade läppen.

Jämtlandsmaskros (*Taraxacum crocodes*)

Jämtlandsmaskros är en flerårig växt. De viktigaste miljöerna för jämtlandsmaskros utgörs av steniga eller grusiga stränder och strandängar vid oreglerade eller svagt reglerade vattendrag och sjöar. I anslutning till Märkforsen trivs den. Den största enskilda faktorn bakom jämtlandsmaskrosens tillbakagång är annars vattenkraftens exploatering av vattendrag och sjöar. Därnäst i betydelse för jämtlandsmaskrosens tillbakagång kommer upphörd hävd av naturliga fodermarker.

Källa: Naturvårdsverket

Vad innebär allemansrätten?

Den unika allemansrättens grundregel är **inte störa – inte förstöra**. Här något att tänka på:

- Du får vandra nästan överallt förutom på tomter, planteringar och vid bostadshus.
- Du får ta nedfallna kottar och löst liggande pinnar och grenar på marken som ved till elden. Men det är inte tillåtet att hugga eller såga ner träd eller buskar, eller att ta ris, grenar eller näver från levande träd. Det är heller inte tillåtet att använda vindfallen som ved.
- Du får inte jaga, störa, fånga eller skada djur, ungar, bon eller ägg. Hundar får inte vara lösa tiden 1 mars till 20 augusti när djuren har ungar. Även annan tid på året måste hunden hållas under sådan tillsyn att den hindras från att förfölja vilt och ren.
- I Arjeplogs fjäll och skogar behövs särskild hänsyn tas till renskötsel. Upplev renarna på avstånd. Respektera renskötarnas arbetsplatser och privatliv vid visten och renhagar. Om du hamnar i en renflyttning håll dig undan och gör så lite väsen av dig som möjligt tills hjorden passerat.
- Du får fritt plocka vilda blommor, bär och svamp. Kolla först vilka växter som är fridlysta. I reservat eller nationalpark gäller särskilda bestämmelser. Att knacka loss sten ur berg eller hugga in sitt namn i berghällar är inte tillåtet. Enstaka mindre lösa stenar kan man plocka med sig.
- Ser du skräp i naturen – ta gärna med det, om det är möjligt!

Källa: www.naturvardsverket.se. Ladda gärna ned skriften: "Fridlysta växter och djur i Sverige" (2012).

Natura 2000

Natura 2000 är ett nätverk av Europas allra mest värdefulla naturområden. I Arjeplogs kommun finns 22 områden däribland Akkelis, Björknäs, Daita, Granberget, Hornavan-Sävdvajaure, Laisdalen, Laisälven, Långsjön-Gåbrek, Märkberget, Nimtek, Pieljekaise, Piteälven, Rakåive, Ramanj, Ståkke-Bårgå, Sulitelma, Tjeggelvas, Tjålmejaure,